

Makitibi ki ndangi adi Ebirə je

Ta ki dɔ makitibi ti ki ndangi adi Ebirə je

Dəw ki ilə rone səl ləm ə tidə makitibi ki ndangi adi Ebirə je kin 6a, a oo kadi e makitibi ki dəw ndangi sɔbi dɔ dəw ə se dije madi al, nə to tə mbe Poy Ta ki Maji ki kilə kam be par. E ta kuwə ji-naa ki ta təl ta ta ti kin par ə ra kadi dəw gər-n təkɪ e makitibi ki ndangi kadi dəw ə se dije madi. NGA ningə, e makitibi ki dəw gər nje ndange al nim, dəw gər dije wa bangi ki dəw ndangi adi-de kin al nim tɔ. Ne kare 6a, to tə ne ki nje ndangi makitibi ka kin isi Itali ti ə ndangi be (13.24). Ningə ndangi adi njé kun go Kirisi ki rɔ je ki dangi dangi isi re dɔde ti. Rɔ je ka kin ra adi dije madi isi sangi kadi iyəi ta kun go Kirisi. E be ə, nje ndangi makitibi, ndangi adi-de, ilə-n dingəm mede ti kadi ai dɔ njade ti, ningə tɔji-de kadi gəri təkɪ Kirisi ki isi uni goe kin e ki bo dɔ dije pəti, ki dɔ ne je ti pəti.

Lo kilə ngirə makitibi ti wa 6əy 6a, nje ndangi makitibi əl təkɪ Luwə ɔji rone ki taga kadi dije gəri-e ki rəbi lə NGone Jəju Kirisi (1.1-3). To kadi dəw a gangi kəy kəm makitibi kin asi joo kare:

Kəy kəme ki dɔsəy (1.4-10.18) ilə kagi dɔ ke ki bo ti lə Kirisi. Kirisi e ki bo dɔ njé kəl ta je ki ta Luwə ti par al (1.1-3), nə e ki bo dɔ malayka je ti nim (1.4-2.18), dɔ Moji əi ki Jojuwe ti nim (3.1-4.13). Kirisi e ki karne ba ə e Nje kijə ne məsi kadi-kare ki bo ngay me kun mindi ti ki sigi. Ningə e ki bo dɔ ki bo je ti lə njé kijə ne məsi kadi-kare je pəti ki me kun mindi ti

ki kəke (4.14-7.28). Məse ki ilə nja kare par ə təl-n ta ne pəti adi asi-naa kin, itə məsi je pəti ki njé kijə ne məsi kadi-kare je pəti iləi (8.1-10.18).

Kəy kəme ki kə joo (10.19-13.19) ilə dingəm me dije ti ki makitibi kin səbi dəde, kadi uwəi təgide ba me njiyə go Kirisi ti (10.19-39). Lo kin ti noq, j-ingə ta lə njé kadi-me je ki me kun mindi ti ki kəke, ki to kadi njé kadi-me je ki bone ndaji-de (11). NGa ningə nje ndangi makitibi dəji dije ki ndangi makitibi adi-de kadi adi kəmde e də Jəju Kirisi ti, kadi təti rə təkə Kirisi tətə-n be tə (12.1-11). Go nğan ta je madi ti, ki ndəji-naa (12.12-13.19), nje ndangi makitibi təl ta makitibi ləne ki njangi də nim, ki kuwə ji-naa nim (13.20-25).

Kadi tə dije ki a tidəi makitibi kin ingəi təgi me ne je ti ki ngə ki a tēē dəde ti, nje ndangi makitibi kin a də ta je ti ki kadi adi təgi par al, nə əl tə təkə kisi nje ndole go Kirisi dan dije ti ki gəri Kirisi al e ne ki ngə ngay. Nə re e be ka, səbi kadi njé kadi-me je goi Kirisi də kagi-dəsi ti, ə ai də njade ti, mai naji lie mbata kaji ki bitə ki nq ti ki to isi nginə dije ki njé təl rəde go ta ti lie kin.

Luwə əl ta dije ki takul NGonne

¹ Dəkagilo ti ki kəte, Luwə əl ta ki kaje je nja bay bay, taa ki rəbi je ki dangi dangi tə ki takul njé kəl ta je ki tae ti.

² Ningə ki ngəsine kin, dəkagilo ki dəbəy ti, Luwə əl-je ta ki takul NGonne. E ki takule ə Luwə ra-n dərə ki dənangi ki ne je pəti ki me ti, taa ade e ba ne je pəti tə.

³ Kunji ki əti bəl lə Luwə oji rəne ki taga rə NGone ti. Ningə titi-naa ki darə Bawne wa ay njay njay. Ki

takul ta lie ki aw ki tɔgi, ra adi ne je toi lo tode ti me dɔnangi ti ne. Lokɪ ay dije njay dɔ majal je ti lade ngata ningə, aw isi dɔ ji kɔ Luwə ti ki nje tɔgi ki əti bəl, me dɔrɔ ti✧.

⁴ Be ə, NGon Luwə e ki bo itə malayka je say. Taa Luwə ade tɔ ki e dɔde ti pəti tɔ.

NGon Luwə e dɔ malayka je ti

⁵ Malayka madi kare ki Luwə əl-e ta dan made je ti ə nə:

«I ə i ngonm,
M-təl bawi me ndɔ ti ki bone» goto.

Taa, ta ki ə nə:

«M-a mi bawe,
Ə e, a e ngonm» kin ka, tɛɛ ta-e ti ki rɔ malayka ti madi al ratata tɔ✧.

⁶ Nə dɔkagilo ti ki Luwə aw kadi ilə ngonne ki kare ba me dɔnangi ti ningə, əl ə nə:

«Kadi malayka je ləm pəti əsi məkəsɪde nangɪ nɔɛ ti.»

⁷ Luwə əl ta ki oji dɔ malayka je ə nə:

«Malayka je rai kilə adi-mi tə nəl je be,
Taa tə ndon por je be tɔ✧.»

⁸ Ningə ki oji dɔ ngonne, Luwə ə nə:

«I Luwə, a o be ratata.
Nɛ ra ki dana e gəl kɔbe ki a o-n be dɔ dije ti ləi.

⁹ I nje ndigi nɛ ra ki dana, ə nje mbati nɛ ra ki go ti al tɔ.

Be ə, i ki i Luwə, Luwə ləi, kəti dan ngar madi je ti,
Ur yibi rənəl dɔi ti✧.»

¹⁰ Ningə təl əl bəy tɔ ə nə:

«E i Babe ə, lo kilə ngirə nɛ je ti, ira dɔnangi,

✧ 1:3 Pa je 110.1 ✧ 1:5 Pa je 2.7; 2 Samiyəl 7.14 ✧ 1:7 6-7:
Dətərənom 32.43; Pa je 104.4 ✧ 1:9 8-9: Pa je 45.7-8

Ningə dərā e ne ra ji tə.

¹¹ Ne je kin pəti a gotoi, nə j, a isi lo kisi ti ratata.

Dərā ki dənangi a ngisi tə kibi be.

¹² A dole-de təkı dəw a dolə-n tuwə kam be,

Oyo, a mbəli-de təkı dəw a mbəl-n kibi kam be.

Nə j, a mbəl al ratata.

Ningə a isi ki dōi taa, ki dō bal je, ki dō bal je✧.»

¹³ Malayka madi kare dan malayka je ti lie ki

Luwə əl-e ə nə:

«İre isi dō ji kōm ti,

Biti kadi m-ilə njé bə je ləi gin tōgi ti, goto.»

¹⁴ Ki oji dō malayka je, əi ndil je ki njé ra kilə kadi

Luwə par. Luwə ilə-de mba kadi rai ki dije ki a aji-de.

2

Adi ji kidi ta ki Luwə əl je al

¹ Be ə, maji kadi ne ndo je ki j-ingəi kin, adi ji rai ji ndami al, re ji rai ji ndamii ə, j-a ndəmi rəbi.

² Ji gər kadi ta ki ndo ki malayka je rəi əli kaje je e ta ki rəjeti✧. Ningə dije pəti ki njé kal dō ndu kin nim, njé təl rəde go ti al nim, Luwə adi-de kində kōji ki sōbi kadi ingəi.

³ Təkı rəjeti, j-əi wa ka j-a nali kində kōji lə Luwə kin al, re j-oi ta kaji ki əti bəl be kin tə ne ki kare. Ta kaji kin, Baəbe Jəju wa ə ilə mbəe dəsəy. Ningə njé je ki ooi ta-e ti, rəi mai naje adi-je, təkı e ta ki rəjeti.

⁴ Luwə wa ki dōne ma naji dō ta kəl-de ti kadi e ta ki rəjeti ki takul ne kōji je ki əti bəl nim, ne ra je ki dəw asi ra al nim, ki mbəli je ki ra ki rəbi je ki dangi dangi nim tə. Taa Luwə tōji ne ki rangi bəy, adi njé

✧ 1:12 10-12: Pa je 102.26-28 ✧ 2:2 Knjk 7.53

ma naji je ka kin, kadi-kare je ki dangi dangi ki go NDile ti, ki go ndigi ti lie.

Jaju oi mbata la dije ki danangi ti ne pati

⁵ J-isi j-al ta do kisi ki do taa ti ki sigi ki a re. Ningə kisi ki do taa ki sigi ka kin, e malayka je ə, Luwə a adi togi do ti al.

⁶ Makitibi la Luwə ə nə:

«I Luwə, nda daw e ri ə kadi to rai ki mbata lie be ə? Ə se, ngon daw e ri ə kadi ində kami goe ti be ə?

⁷ Ra-e adi malayka je ai dæe ti mbata ngon dokagilo ki ndəy be,

Ningə ilə jogi piti ki kasi-gon dæe ti.

⁸ Csi gone mba kadi o be do ne kində je ti pati☆.»

Loki Luwə ilə ne je pati gin togi ti la daw, ne madi kare ki iyə taga goto. Ningə ki ngosine kin, j-o kadi o be do ne je ti pati al bəy.

⁹ Nə j-o Jaju ki kate, malayka je itai-e ki mba dokagilo ndəy, ki mba kadi ki takul me-maji la Luwə, ki ade oy mbata la dije pati. Ningə e ki tado ko ki koy ki Jaju ingə kin ə, Luwə ilə-n jogi piti ki kasi-gon dæe ti.

¹⁰ Taki rojeti, Luwə e nje ra ne je pati, taa ne je pati ai yae je to. Luwə tal Jaju daw ki asi naa bərəre ti go rabi ko je ki ingə, mba kadi dije ngay ki tali ngane je, indai rade naa ti sie do piti ti lie to. Tado Jaju e njé kor node kaw sæde kaji ti.

¹¹ Ningə Jaju ki nje tal dije ki kasi-naa bərəre ti do majal je ti lade, taa njé je ki tali-de ki kay njay ti ba pati, Bawde e kare ba, adi e Luwə. Be ə, ro Jaju sol-e al kadi bar-de ngakone je.

¹² Jaju əl Luwə ə nə:

☆ 2:8 6-8: Pa je 8.5-7

«Ma m-əl ta ki oji dɔi ngakom je,
Ta kəm kosi dije ti ləi,
M-a m-osi pa m-ilə-n toji dɔi ti[☆].»

¹³ Ningə əl ɓəy:

«M-a m-adi mem Luwə ba pəti,
Bəy taa, m-a ne ki dije pəti ki Luwə adi-m-de,
Ki toi tə nganm je be[☆].»

¹⁴ Təki dije ka kin awi ki darɔ ki məsi ka kin ə, Jəju wa ka, təl rone dəw ti ki rɔjeti tə əi be tɔ. Ra be mba kadi ki takul koye, su ki aw ki togi lə koy jine ti, təl ne ki kare.

¹⁵ Jəju oy mba kadi taa dije ilə-de taa tɔ. Dije ki dɔkagilo kisi ki dɔ taa ləde pəti, isi tə ɓəə je me ɓəl koy ti.

¹⁶ Təki rɔjeti, Jəju re mba kadi ra ki malayka je al, nə re ki mba kadi ra ki dije ki gin koji ti lə *Abirakam.

¹⁷ E be ə, me ne je ti pəti, kadi to tə ngakone je be, mba kadi təl nje kijə ne məsi kadi-kare ləde ki bo ki nje ndigi dije ki əti ɓəl, taa ki nje ka dɔ njane ti njururu dɔ kilə ti ki Luwə ade tɔ. E ə, a bɔr majal lə dije nim, taa a ilə-de noji naa ti ki Luwə nim tɔ.

¹⁸ Oyo, Jəju wa ki dɔne ingə ne na nim, ingə ko nim tɔ. Be ə, ngosine kin, asi kadi a ra ki njé je ki ne na je tɛji dɔde ti.

3

Jəju e ki bo dɔ Moji ti

¹ NGakom je ki njé kadi-me je, səi ki Luwə ɓar səsi, maji kadi uri kəmsi ki dɔ Jəju ti. E ə, Luwə ilə sie adi-je, mba kadi e nje kijə ne məsi kadi-kare ki

☆ 2:12 Pa je 22.23 ☆ 2:13 Ejay 8.17

bo. E ki takule ə, j-adi-n me je, ə j-isi j-əl ta dɔ ti taga ta kəm dije ti.

² Təki rɔjeti, Luwə kɔti Jəju mba kadi e nje kijə ne məsi kadi-kare ki bo. A dɔ njane ti ki rɔ Luwə ti ki nje mbəte, kadi ra kilə kin, təki ndɔ ki *Moji a-n dɔ njane ti me kilə je ti pəti ki ra me kəy ti lə Luwə kin be tɔ[☆].

³ Təki rɔjeti, Jəju asi ta piti ki itə yə Moji say təki ji gəri kadi nje kində kəy aw ki kəsi-gon itə kəy kin be.

⁴ Kəy ki aw ki nje kində ne al goto. NGa ningə nje ra ne je pəti e Luwə.

⁵ Moji a dɔ njane ti me kilə je ti pəti ki ndɔ ki ra me kəy ti lə Luwə. Nə ke ə e ngon nje kilə kare. Kilə lie e ki mba kadi əl dije ta əji dɔ ne je ki Luwə a əl me ndɔ ti ki lo ti ti.

⁶ Nə Kirisi a dɔ njane ti tə NGon lə Luwə, ki Luwə un-e inde dɔ kəy ti ləne. J-əi ə, j-əi kəy je lie, re j-uwəi təgi je ba, taa ji rai rɔnəl dɔ ne kində me dɔ ti ləje tɔ.

Kər kəɔ lə dije lə Luwə

⁷ Maji kadi uri mbisi oi dɔ ta ki NDil Luwə əl kin: «Dɔkagilo ki ɓone kin, re oi ndu Luwə ningə,

⁸ Oti kadi adi mesi ngə təki ndɔ ki kasi je tɔi-mi rɔ kin be,

Dɔkagilo ti ki nai mi me dilə lo ti.

⁹ Oyo e dɔkagilo ti ki kasi je indəi kadide səm ə nai mi,

Go ɓal ti ki kuti sɔ ti ki m-ra ne je m-adi oi ki kəmde kin.

¹⁰ E be ə, wongi ra-m ngay ki gin koji kin,

Adi m-əl m-ə nə, mede nay ki lo ndəm ta rəbi ti.

Lo kadi gəri ne ki m-isi m-ngəm rɔde ti goto.

¹¹ Be ə, me wongi ti ləm, m-un-n mindim m-ə nə:

[☆] 3:2 Kər Isirayəl je 12.7

A uri me 6e kər kəə ti ki m-isi m-ra ki mbata ləde kam al ratata[☆]»

¹² Be ə, ngakom je, maji kadi indəi kəm-kədi də rəsi ti, mba kadi dəw madi kare dansi ti aw ki me ki majal ə se me ngə ki kadi aw sie adi təl gidine adi Luwə ki nje kisi kəm ba al.

¹³ Təki 6one Luwə nay ki lo kəl səsi ta ti 6əy kin, maji kadi iləi dɪngəm me na ti ki ndə je kare kare pəti, dəkagilo ti ki isi oi də 6ar lie 6əy kin. İrai be mba kadi majal ədi dəw kare dansi ti adi təl nje me ngə al.

¹⁴ Təki rəjeti, je ki kində rə naa ti ki Jəju Kirisi. Nə ke ə, kadi-me ki ndə ki j-adi-e, ə ji təli njé kadi-me je kin, kadi j-uwəi ba bəti ta təl ta ne je ti.

¹⁵ Makitibi lə Luwə ə nə:
«Dəkagilo ti ki 6one kin, re oi ndu Luwə ə,
Oti kadi adi mesi ngə təki ndə ki kasi je təi-n rə dilə lo ti kin be.»

¹⁶ Se nə je ə, ooi ndu Luwə ə təli təi rə dilə lo ti wa? Əi njé je ki *Mojı ər nɔde ə tɛɛ səde me 6e ti ki Ejipi ti wa kin.

¹⁷ Ə se njé je ki ra tə ə, wongi ra Luwə səde 6al kuti sə wa? Wongi ra Luwə ki njé je ki rai majal ə ninde a də-naa ti 6isiri dilə lo kin.

¹⁸ Ə se njé ki ra tə ə, Luwə ibi rəne kadi a uri 6e kər kəə ti al ratata wa? E njé ki mbati kadi təli rəde goe ti kin[☆].

¹⁹ J-o kadi asi kur me 6e kər kəə ti lə Luwə al, tadə mbati kadi adi-e mede.

4

¹ Be ə, təki dəkagilo kun mindi kur me 6e kər kəə

☆ **3:11** 7-11: Pa je 95.7-11 ☆ **3:18** 16-18: Kər Isirayəl je 14.1-35; Pa je 95.11

ti lə Luwə nay bəy kin ba, maji kadi j-indəi kəm-kədi dɔ rɔje ti mba kadi dəw madi kare njae nay gogi al.

² Tado je ka, təkɪ iləi mbɛ Poy Ta ki Maji adi kaje je wa kin tɔ ə, iləi mbɛ kin adi je tɔ. Nə ke ə, Poy Ta ki Maji ki kaje je ooi kin, to tə nɛ ki kare rəde ti, mbata taai ki kadi-me al.

³ Ningə je ki j-adi me je, j-a j-asi kadi j-ur me be kər kəɛ ti kin, təkɪ makitibi lə Luwə əl-n ə nə:

«Me wongi ti ləm, m-ibi rəm m-ə nə:

A uri me be kər kəɛ ti ləm al ratata✧.»

NGa ningə, təkɪ rɔjeti, Luwə tɔl ta kilə ləne mari nu lo kilə ngirə dɔnangi ti.

⁴ Təkɪ rɔjeti, makitibi lə Luwə əl ta ɔji-n dɔ ndɔ ki kɔ siri ə nə: «Luwə ɔr kəɛ me ndɔ ti ki ko siri dɔ kilə je ti pəti ki ra✧.»

⁵ Makitibi lə Luwə əl bəy ə nə: «A uri me be kər kəɛ ti ləm ki m-isi m-ra ki mbata ləde kin al ratata✧.»

⁶ NJé je ki iləi mbɛ Poy Ta ki Maji adi-de kəte, adi mede dɔ ta ti ki Luwə əl-de al. Adi lo kadi a uri me be kər kəɛ ti lə Luwə kin goto. Re to be ka, ta rəbi to tagira bəy kadi njé ki rangi a uri ti.

⁷ E be ə, Luwə ində dɔ ndɔ ki rangi dana, ɓar-e ə nə: «NDɔ ki ɓone.» Luwə əl ta je kin ɓal ngay kəte go ta je ti ki kaje je mbati tae ti. Əl ta je ka kin ki ta *Dabidi, me makitibi pa je ti lie ki ndangi kəte ə nə: «Bone kin ə, oi ndu Luwə ə,

Oti kadi adi mesi ngə,» təkɪ m-əl-n səsi kəte.

⁸ Təkɪ rɔjeti, re Jojuwe ɔr nɔ *Isirayəl je aw səde me be kər kəɛ ti lə Luwə ə, Luwə a əl ta lə ndɔ kər kəɛ ki rangi gogi al ngata✧.

✧ 4:3 Pa je 95.11 ✧ 4:4 Kilə ngirə nɛ je 2.2 ✧ 4:5 Pa je 95.7-8

✧ 4:8 Dətərənom 31.7; Jojuwe 22.4

⁹ Be ə, ndo kər kəə ki rangi lə dije lə Luwə to noo bəy. A e ndo kər kəə ki titi-naa ki ndo ki ko siri ki Luwə ər-n kəə kin be.

¹⁰ Tado dəw ki ur lo kər kəə ti lə Luwə ə, a ər kəə do kilə ti ləne, təkı Luwə ər-n kəə do kilə ti ləne kin be to.

¹¹ Be ə, maji kadi j-indəi tōgi do rōje ti mba kadi j-uri me be kər kəə ti kin. Adi j-indəi kəm-kədi do rōjeti mba kadi dəw madi kare dan je ti təl nje mbati ta ki ta Luwə ti adi osi təkı kaje je osi kəte kin be al ngata.

¹² Ta lə Luwə e ta ki isi kəm, aw ki tōgi ngay to. Tae ati itə kiyə kasigar ki ta kate e dam joo. Ta lə Luwə a ur rōjeti maki maki. A aw ədi dan bəngirə je nu. Ningə ta rōje je ki rōti-naa, ki wuy dōje je ka aw ədi to. Kōji ta ra je ləje ki maji, ki ki majal ki mər ta je ki do bəngirə je ti ka, ta lə Luwə tēē ki gine.

¹³ Nē kare ki mbō nē kində je ti lə Luwə ki bōyo rone ta kəme ti goto. Nē je pəti naji rōde ta kəme ti ay njay njay. Ningə e nō Luwə ti to ə nā nā a ər gin kilə rane je.

Jəju e nje kijə nē məsi kadi-kare ki bo

¹⁴ Adi j-uwəi kadi-me ləje ki j-əli ta do ti nō dije ti taga kin ba, tado, təkı rōjeti, j-awi ki nje kijə nē məsi kadi-kare ki bo, ki nje tōgi ki aw bitı tēē lo kisi Luwə ti. Adi e Jəju Kirisi ki NGon lə Luwə.

¹⁵ Nje kijə nē məsi kadi-kare ləje ka kin, asi naki kadi ingə kō səje do tōgi kasi al je ti ləje. Təkı rōjeti, e wa ka, nai-e me nē je ti pəti tə je be to. Nə ke ə, e osi me majal ti nja kare al.

¹⁶ Adi j-əti bəsi ki nō kimbər kōbe ti lə Luwə ki nje me-maji, ki me ki tı kati. Lo kin ti ə, Luwə a iyə-n go majal je ləje kō nim, taa me-maji lie ka a nay səje nim, mba kadi tə ra səje dəkagilo ti ki me je ge.

5

¹ Təki rəjeti, njé kijə ne məsi kadi-kare je ki bo, kare kare pəti, Luwə ə mbəti-de dan dije ti. Ningə Luwə ində-de mba kadi rai kilə ləne mbata maji lə dije ka kin. Kilə ləde e mba kadi adi kadi-kare nim, taa ijəi ne məsi kadi-kare adi Luwə mbata majal je lə dije ki rai nim tə.

² Nje kijə ne məsi kadi-kare ki bo wa ki dəne ka, aw ki kasi al je ləne ngay tə. Be tə ə, a asi kadi gər ə ra ki dije ki njé ra ne ki majal ki go me ndigi ti ləde al, adi ndəmi ta rəbi.

³ E mba kasi al je lie ka kin ə, a ilə məsi kadi-kare adi Luwə mbata majal je ləne wa nim, taa ki mbata majal je lə dije nim tə[☆].

⁴ Ra kilə kijə ne məsi kadi-kare e kəsi-gon, nə ke ə dəw a ində rəne ki də rəne mba kingə-n kəsi-gon kin al. Dəw a ingə kəsi-gon kin ki takul bar ki Luwə bar-e taa. Ne kin ə ra, dəkagilo ti ki bari-n *Aro.

⁵ E be ə, yə Kirisi ka to be tə. E e wa ə adi rəne təba mba kadi n-təli-n nje kijə ne məsi kadi-kare ki bo ki itə ndəge je al. Nə ingə ji Luwə ti ki əl-e ə nə:

«I ə, i ngonm,

Hə ngire bone, mi m-təl Bawi.»

⁶ Me Makitibi ti lə Luwə, loki rangi ti, Luwə əl bəy ə nə:

«I nje kijə ne məsi kadi-kare ki a isi ratata,

Tə Məlsisədəki be[☆].»

⁷ Dəkagilo ti ki Jəju e dənangi ti ne bəy, əl ta ki Luwə ki rəbi je ki dangi dangi, taa əl sie ta ki go kare ki səl də, ki ndune ki bo taa ki man nə kəmne ti,

☆ 5:3 Ləbətiki 9.7 ☆ 5:6 5-6: Pa je 2.7; 110.4

Luwə ki asi kadi taa-e ta koy ti[☆]. Ningə Luwə oo dɔ ndue mbata kilə ki ilə dɔne gin tɔge ti.

⁸ Təki rɔjeti, E NGon Luwə wa, nə ki go rəbi kɔ je ti kin pəti, ndo kadi təl rəne go Luwə ti.

⁹ Loki Jəju təl ta kilə je pəti ki ra mba kadi ra ngata ningə, Jəju təl rəbi kaji ki a to ratata mbata dije pəti ki njé təl rɔde goe ti.

¹⁰ Təki rɔjeti, Luwə inde nje kijə ne məsi kadi-kare ki bo tə Məlsisədəki be.

NDər mbi dɔ kiyə go rəbi ki maji ti

¹¹ Ne je toi ngay kadi j-əl dɔ ta ti kin, nə ke ə, lo kadi j-ər mee kadi ay njay dɔsi ti goto, tadɔ ngə səsi ngay kadi igəri me ne je kalangi.

¹² Təki rɔjeti, dɔkagilo ki rai me ta ti lə Luwə kin e ngay nga, adi maji kadi itəli nje ndo dije ndu Luwə ngata. Nə bitɔ bone ka, igei kadi dije ki rangi ə ndoi səsi ne ɔji dɔ ta lə Luwə ki indoi lo kilə ngire ti nu wa kin bəy. Igei mba tə ngan je ki kasi be bəy bi ne kuso lə ngatɔgi je ki tɔge to ti al.

¹³ Dəw ki nay ki lo kəy mba kone ti e ngon ki kasi. Gər kəl ta dɔ ne ti ki rɔjeti al.

¹⁴ NGata ningə, ne kuso ki tɔge to ti e ki mbata ngatɔgi je. Tadɔ ki go kilə je ti ki isi rai ki ndɔ je kare kare pəti me kisi ki dɔ ta ti ləde, asi kadi ɔri mbo ne ki maji ki ne majal naa ti.

6

¹ E be ə, maji kadi j-ai dɔ ne ndo ti ki ɔji dɔ ta lə Kirisi ki j-ingəi lo kilə ngirə kadi-me ti ləje nu kin par par al. Adi j-awi ki kəte kəte me ne ndo je ti lə dije ki tɔgi gangi me kadi-me ti. Adi ji təli ji rəi dɔ ne ndo

☆ 5:7 Mt 26.36-46; Mk 14.32-42; Lk 22.39-46

je ti ki lo kilə ngire ti nu, tə ra ne je ki majal ki a awi ki dəw koy ti, ə se kiyə ta kadi-me kə kin al,

² taa kadi ji təli ji rəi də ne ndo je ti ki oji də ra dəw batəm je ki dangi dangi, ə se kində ji də dəw ti, ə se ki njé koy je lo koy ti, ə se ta ki gangi ki dəbəy ti kin al ngata tə.

³ J-a ji ndoi-naa ne lə dije ki təgi gangi ngata, re Luwə adi-je ta rəbi.

⁴ Adi j-uni tə ne ndo, ta lə njé je ki təli osi me pa njiyəde ti ki kəte: kəmdə e ki tēē ki takul kunji lə Luwə. Nai kadi-kare ki dərə ti ooi nim, taa ingəi NDil ki ay njay nim tə.

⁵ NDigi Poy Ta ki Maji lə Luwə kadi e ta ki maji ngay, taa gəri ne ki oji də təgi je ki a rəi naa ti ki dəkagilo ki Luwə a ilə-n ngirə kəbe ki a re nim tə.

⁶ Nə re e be ka, təli osi me pa njiyəde ti ki majal ki kəte kin gogi. Ko dije ka kin, lo kadi dəw a təl re səde ki nja joo bəy kadi yəti pa njiyəde goto. Təki rəjeti, bəi NGon lə Luwə də kagi-dəsi ti təki rangi bəy. Ningə iləi rəsəl dəe ti ta kəm dije ti.

⁷ Adi j-uni ne ndo ki də lo ndər ti, loki dənangi ay man ndi ki isi ədi ki dəkagilo je pəti, ə tēē ki kandi ki maji adi njé je ki ndəri ki mbata ləde tə ningə, təji ki taga kadi Luwə njangi də lo ndər ka kin.

⁸ Nə re dənangi ibə tone je ki kon je yo ningə, e dənangi ki ndae goto. Luwə a ndəle ə təl ta dənangi kin e kadi iləi por dəe ti par.

⁹ NGakoje je ki njé ndigi je ləje, re j-əl ta kin be mindi ka, ji gər me je ti maji kadi səi, səi də rəbi ki maji ti. Də rəbi ki a tēē səsi kaji ti.

¹⁰ Təki rəjeti, Luwə e nje ra ne ki dana ki dəkagilo je pəti. Adi mee a oy də ne ki maji ti ki irai al. Irai ki

njé kadi-me madi je, ningə isi ta ra ti ne ɓəy. Ne ra je ki maji ki isi rai kin toji kadi indigi Luwə.

11 Nə ndigi laje e mba kadi dəw ki ra dansi ti uwə togine ba, ə nayi ki lo ra maji ti təkisi isi rai kin biti ndo ki dɔbəy ti. Ningə a ingəi ne je pəti ki indai mesidɔ ti.

12 Ji ndigi kadi itəli njé dabi je al. Nə kadi indaji pa njiyə njé je ki adi mede Luwə ə awi ki kore me. Njé je kin ə, ingəi ne maji je ki Luwə un-n mindine kadi n-adi-de.

Nə kində me dɔ ti ki rojeti

13 Loki Luwə un mindine adi *Abirakam, dan go kun mindi ka kin ki kibi ro me tɔne ti wa. Təki rojeti, dəw ki rangi ki ite kadi ibi rone ki tɔe goto.

14 Luwə ə nə: «M-a m-jangi dɔi təkisi rojeti, ə m-a m-adi gin kai je bayi-naa*.»

15 Abirakam ngəm go kun mindi lə Luwə ki kore me. Be ə, ingə-n ne ki Luwə un-n mindine ade.

16 Loki dije ibi rɔde ningə, ibi rɔde ki tɔ dəw ki boy itə-de. Kibi ro ka kin a toji kadi ta je ki n-əli əi ta je ki rojeti. Adi a ində gangi ta je ki tade asi-naa dɔ ti al.

17 Ningə Luwə ge toji njé je ki a ingəi ne maji je ki un-n mindine ka kin ki taga ay njay ɓəy, kadi ndukun je ləne a yəti al. Be ə, dan go kun mindi ləne ki kibi ro ɓəy.

18 Kun mindi əi ki kibi ro əi ne je ki joo ki dəw a yəti-de al. Be ə me kun mindi ti ə se me kibi ro je ti lə Luwə kin, a əi taje ki ngom al ratata, adi ta je kin ilə dingəm me je ti ngay, j-əi je ki j-iyəi ne je pəti mba kadi j-uwə ne kində me dɔ ti, ki e ki kadi-je kin ba.

☆ 6:14 Kilə ngirə ne je 22.16-17

19 Ne kində me də ti kin ra adi kisi ki də taa ləje to tə kəy ki kində də mbal ti be. E ne ki dəw a badi də ti al nim, taa e ne ki ngə nim tə, ningə ində kibi gangi lo ki me kəy ti lə Luwə ki to dərə ti gangi, ə ur me lo ti ki ay njay njay itə made je.

20 E lo kin ə, Jəju ur ti kəte noje ti tə nje tē ta rəbi noje ti. Jəju təl nje kijə ne məsi kadi-kare ki bo ki ratata tə Məlsisədəki be.

7

Məlsisədəki nje kijə ne məsi kadi-kare

1 Məlsisədəki ka kin e ngar ki be bo Salem ti, taa e nje kijə ne məsi kadi-kare lə Luwə ki e də ne je ti pəti tə. E ə ingə *Abirakam lo ki təl lo tətə rə ti ki tətə ngar je, ə njangi dəe tə.

2 E ə, Abirakam ade ki kare me ne ki dəgi ti, me ne je ti pəti ki təl-n ta rə ti. Ki də kəte, kər me tə ki nə Məlsisədəki e «ngar ki nje ra ne ki dana». Bəy taa, Məlsisədəki e ngar ki be bo Salem ti tə, kər me tə ka kin nə: «NGar ki nje lapiya✧.»

3 Makitibi lə Luwə əl ta lə baw Məlsisədəki ə se ta lə kəe al, nim taa əl ta lə gin kae je al nim tə. Bəy taa, əl ta də koje ti ə se də koye ti al ratata nim tə. Titi-naa ki NGon lə Luwə, ningə e nje kijə ne məsi kadi-kare ki a isi ki dəkagilo je pəti.

4 Igəri maji kadi Məlsisədəki e dəw ki ndae e ngay. Be ə, kaje Abirakam wa ka, ade ki kare me ki dəgi ti, me ne je ti pəti ki təl-n lo rə ti✧.

5 NGan *Isirayəl je, ki go ndu-kun ti lə *Moji, e gu dəde ti kadi adi ki kare me ki dəgi ti me ne je ti pəti ki ingəi, dije ki əi gin koji ti lə *Ləbi ki əi njé kijə ne

✧ 7:2 1-2: Kilə ngirə ne je 14.17-20 ✧ 7:4 Knjk 2.29

məsi kadi-kare je, ki əi ngakode je wa, tadə əi je ka, əi gin ka ti lə Abirakam tə.

⁶ Məlsisədəki e gin koji ti lə Ləbi al, nə Abirakam ade ne kare me ki dəgi ti me ne je pəti ki ingə. Adi Məlsisədəki njangi də Abirakam ki Luwə un mindine ade.

⁷ Ningə təki rəjeti, ngatəgi ə a njangi də ngon ki du.

⁸ Gin ka je lə Ləbi ki njə taa ki kare me ki dəgi ti, me ne maji je ti ji ndəgi Isirayəl je ti, əi dije ki a oyi. Nə ki oji də Məlsisədəki, Makitibi lə Luwə əl kadi e, isi kəm ba.

⁹ Ki dəbəy ti, ta ki kadi j-əl ən: dəkagilo ti ki Abirakam adi ki kare me ki dəgi ti me ne kingəne je ti pəti kin, Ləbi ki gin kae je əi njə taa ki kare me ki dəgi ti me ne je ti pəti kin ka, adi tə.

¹⁰ Təki rəjeti, dəkagilo ti ki Məlsisədəki ingə-n Abirakam kin, oji Ləbi al bəy, nə ke ə, e məsi kane Abirakam ti ngata.

¹¹ Me ndu-kun ti lə ngan Isirayəl je, e dije ki gin koji ti lə Ləbi ə səbi kadi dije kəti-de tə njə kijə ne məsi kadi-kare je. Əi njə kijə ne məsi kadi-kare je tə *Aro be. Nə rəbi ra kilə kijə ne məsi kadi-kare ləde to asi-naa bərəre al. Re e be al ə, dəw a sangi nje kijə ne məsi kadi-kare ki rangi tə Məlsisədəki be bəy al ngata.

¹² NGa ningə, re rəbi ra kilə lə njə kijə ne məsi kadi-kare ki gin ka ti lə Ləbi yəti ningə, e go ti kadi ndu-kun ka yəti tə.

¹³ Ningə Bəbe ləje ki ta je kin oji dəe, e gin ka ti lə Ləbi al, nə e gin ka ti ki rangi. Ningə gin ka ti kin, dəw madi ki ra kilə tə nje kijə ne məsi kadi-kare də dingiri lo ti goto.

¹⁴ Dije pəti gəri kadi oji Bəbe ləje gin koji ti lə Juda.

Ningə ki ɔji dɔ gin koji kin, Moji əl ta madi dɔ ti al, loki əl ta ki ɔji dɔ njé kijə ne məsi kadi-kare je.

Nje kijə ne məsi kadi-kare ki rangi ki titi-naa ki Məlsisədəki

¹⁵ NGəsine ne je toi ay njay nga. Nje kijə ne məsi kadi-kare ki rangi ki e gin koji ti lə *Ləbi al, ki to tə Məlsisədəki be re.

¹⁶ E təl nje kijə ne məsi kadi-kare ki go rəbi koji ki darɔ ti al, nə ki go tɔgi kisi ki dɔ taa ti ki a to ratata.

¹⁷ Təki rɔjeti, makitibi lə Luwə əl ə nə:

«I nje kijə ne məsi kadi-kare ki ratata,
Təki ndɔ ki Məlsisədəki isi-n be.»

¹⁸ Be ə, kun-ndu je ki kəte, e ki buji kɔ mbata tɔge goto, taa ndae ka goto tɔ.

¹⁹ *NDu-kun je lə *Moji asi kadi rai adi dije asi-naa bərəre ta kəm Luwə ti al. NGa ningə ne kində me dɔ ti ki maji tɔi ndu-kun je lə Moji e ki kadi-je. Ningə ki takule j-asi kadi ji re ki rɔ Luwə ti.

²⁰ Ne ki rangi bəy, ne je kin pəti rai ne ki takul kibi rɔ lə Luwə. Nə ndəge je teɛi njé kijə ne məsi kadi-kare ki kanji kun mindi lə Luwə.

²¹ Nə ki ɔji dɔ Jəju, Luwə un mindine, loki əl ə nə:
«Mi Babe ma m-yəti ndum al,

M-un mindim m-ə nə:

I nje kijə ne məsi kadi-kare ki ratata.»

²² Be ə, ki rəbi kibi rɔ lə Luwə kin, ji ti meje kati kadi j-ingə kilə mindi ki sigi ki maji itə e ki kəte kin say ki takul Jəju.

²³ Ne ki rangi bəy, njé kijə ne məsi kadi-kare ki gin koji ti lə Ləbi bayi-naa. Nə ke ə, yo təl-de taa taa adi lo kadi rai kilə kijə ne məsi kadi-kare kin ratata goto.

24 Nə Jəju e nje kisi ratata, ningə kilə kijə ne məsi kadi-kare lie a to ki none ti to.

25 E be ə, Jəju asi kadi kaji ki ratata dije ki njé re ki rə Luwə ti ki takule. Təki rəjeti, e nje koy al adi a əl ta ki Luwə ki dəkagilo je pəti ki mbata ləde.

26 Jəju e nje kijə ne məsi kadi-kare ki bo ki səbi kadi j-inge. E ay njay nim, ra ne ki majal nja kare al nim, taa Luwə əse ngərəngi kadi njé ra majal je ti nim to. Ningə, un-e inde adi isi ngərəngi dərə ti nu, də ne je ti pəti.

27 Jəju to tə ndəgi njé kijə ne məsi kadi-kare je ki bo kam al, adi e ne ki ndae goto rəe ti kadi ijə ne məsi ki ndə je kare kare pəti ki mba kadi Luwə iyə-n go majal je ləne wa nim, taa mba kadi iyə-n go majal je lə kosi dije pəti kə to. Jəju ijə ne məsi kadi-kare nja kare ba par ə asi naki. Adi e kadi-kare darəe wa ki adi də kagi-dəsi ti kin.

28 Tadə ndu-kun lə Moji ində jine də dije ti madi ki kilə rade asi-naa al, tə njé kijə ne məsi kadi-kare je ki bo. NGa ningə kun mindi lə Luwə ki re go ndu-kun ti, ində jine də NGone ti tə nje kijə ne məsi kadi-kare ki bo, e ki asi-naa bərəre ki none ti.

8

Jəju e nje kijə ne məsi kadi-kare ki bo

¹ Ta ki bo ki kadi j-əl də ta ti kin ə to kin: J-aw ki nje kijə ne məsi kadi-kare ki bo, ki isi me dərə ti, də ji kə lo kisi kəbe ti lə Luwə, ki təge e də təgi je ti pəti[☆].

² Isi ra kilə kijə ne məsi kadi-kare ki bo ləne me kəy ki ay njay ti, adi e me kəy kaw-naa ti ki rəjeti ki

---

☆ 8:1 Pa je 110.1

e dərā ti nu. E kəy ki Luwə wa ə ra ʒi e dije ə rai ki jide al.

³ *NJé kijə ne məsi kadi-kare je ki bo, kare kare pəti, kilə ləde e mba kadi adi ne je Luwə nim, rəi ki kadi-kare məsi je nim tə. Be tə ə, e go rəbe ti kadi Jəju ka, aw ki ne kadi adi kadi-kare ti tə.

⁴ Təki rəjeti, re Jəju e dənangi ti ne ningə, a e nje kijə ne məsi kadi-kare al, tadə njé kijə ne məsi kadi-kare je ki isi rai kilə kin ki go ndu-kun ti lə *Mojī, isi dənangi ti ne ə bəlme ngata.

⁵ NJé kijə ne məsi kadi-kare je ka kin, isi rai kilə me kəy kaw-naa ti. Nə kəy kin e ndil kəy ki rəjeti ki to dərā ti. Təki rəjeti, loki Moji ilə ngirə kadi ra kəy kibi, Luwə əl-e ə nə: «Ur mbi maji o-n də ta ki m-a m-əli kam: maji kadi ıra kəy kibi kin təki ndə ki m-əjii də mbal ti✧.»

⁶ Nə ngəsiŋe, Jəju aw ki kilə ki ndae e ngay itə kilə lə njé kijə ne məsi kadi-kare je. Adi e ə, e nje ka mbə lo ti ki mbata kilə mindi ki maji, ki ngire e ki kində də kun mindi ti ki maji tə.

Luwə adi mindi ne mbata kilə mindi ki sigi

⁷ Təki rəjeti, re ne ki majal goto me kilə mindi ti ki kəte ə✧, Luwə a re ki e ki rangi ki kə joo al.

⁸ Nə, Luwə kəl ki dije ləne mbata majal je ki rai, ə nə:

«Oi ndə je a rəi nqə,
Ki m-a m-ilə mindim kilə ki sigi,
Ki dije ki Isirayəl ti nim,
Ki dije ki Juda ti nim tə.

⁹ Kilə-mindi kin, a to tə kilə mindi,
Ki ndə ki m-ilə ki kade je,

✧ 8:5 Təje ki taga 25.40 ✧ 8:7 Təje ki taga 24.3-8

NDɔ ki m-uwə-n jide,
 MBa kadi m-tɛɛ-n səde dɔnangi Ejipi ti kin al.
 Lo kadi ay dɔ njade ti səm me kilə mindi ti kin goto.
 Be ə, mi Babe, m-a m-təl gidim madide tɔ.

¹⁰ Babe ə nə:

Kilə-mindi ki m-a m-ilə
 Ki dije ki Isirayəl ti go ndɔ je ti kin ə to kin:
 M-a m-adi-de ne gər
 MBa kadi gəri ndu-kun je ləm,
 M-a m-ndangi ndu-kun je ka kin dɔ bəngirəde ti.
 M-a mi Luwə ləde,
 Ə a əi dije ləm tɔ.

¹¹ Dəw madi kare ki a aw
 NDoo dəw ki me be ti ləne,
 Ə se ngokone kadi gər-m goto,

Tadɔ dije pəti,
 Hə ngire dɔ dije ki tɔgi ti biti tɛɛ-n dɔ ngan je ki du ti,
 A gəri mi.

¹² M-a m-iyə go ra go ti al je ləde kɔ,
 Mem a oy dɔ majal je ti ləde ratata[☆].»

¹³ Loki Luwə əl ta dɔ kilə mindi ki sigi ti ningə, e
 kin ɔji kadi təl e ki kəte tə ne ki kəke ti. Ningə j-əi
 pəti ji gəri kadi re ne to kəki ningə nay ngay al kadi
 a goto.

9

Rəbi kəsi məkəsi nangi nɔ Luwə ti ki kəte

¹ Kilə-mindi ki kəte ka, aw ki ndu-kun je ki tɔji dije
 go rəbi kəsi məkəsi nangi nɔ Luwə ti, ə se aw ki lo
 kaw-naa ki dɔnangi ti ne tɔ.

² Kəy kibi ki gangi mee joo e ki ra. Me kəy ti ki
 dɔsəy, ki bari-e lo ki ay njay, lo kində lambi ki bajie

[☆] **8:12** Jərəmi 31.31-34

e siri isi me ti. Taa tabilə ki mapa kadi-kare ki dije adi Luwə e dɔ ti, isi ti noq tɔ.

³ Ningə kəy ki kɔ joo ki kibi gangi lo e ta ti, e lo ki bari-e lo ki ay njay itə ndəgi lo je.

⁴ Lo kin ti ə dingiri lo ki ra ki ɔr e ti. Ningə dɔ dingiri ti ka kin ə, yibi ki baye ətɔ mbi e ki kilə por dɔ ti. Me lo ti ki kɔ joo ti ka kin tɔ ə, sanduki kilə mindi ki gide e ki ra ki ɔr e ti. Me sanduki ti ka kin ə, ku madi ki man rosi mee e səm ti. Ku ka kin gide e ki ra ki ɔr tɔ. Bəy taa, me sanduki ti ka kin ka, kagi tɔsi lə Arɔ ki ibə mbine e me ti tɔ. Bəy taa, me sanduki ti wa ki kare kin ə, mbal je ki ndangi ta je ki ɔji dɔ kilə mindi ti e me ti tɔ.

⁵ Dɔ sanduki ti ka kin ə, tɔli kagi je joo ki toi tə *Malayka je ki bari-de nə serube je, ki awi ki kosi-gon ngay indəi-de dɔ ti. Malayka je ka kin naji bagide dɔ lo kadi-kare məsi ti ki ɔji go kiyə go majal je lə dije kɔ. Nə ke ə, e dɔkagilo ki kadi dəw ɔr-n gin ta je kin pəti al bəy.

⁶ Kəy kibi ka kin e ki gangi lo joo. *NJé kijə ne məsi kadi-kare je uri me kəy ti ki dɔsəy ki ndɔ je kare kare pəti mba ra kilə ləde✧.

⁷ Nə me kəy ti ki kɔ joo, nje kijə ne məsi kadi-kare ki bo ki karne ba par ə, a ur ti nja kare me bal ti kare. Lo kin ti ə a re ki məsi da mba kadi adi Luwə kadi-kare ti kadi iyə-n go majal je lə nje kijə ne məsi kare ki bo wa kin kɔ nim, taa ya ndəgi kosi dije ki rai ki go me ndigi ti ləde al nim tɔ✧.

⁸ NDil ki ay njay ndo-je ki takul ne je kin kadi dɔkagilo je pəti ki me kəy ki dɔsəy kin to ningə, ta rəbi kur me lo ti ki ay njay njay itə made je kin e ki tɛɛ al bəy.

✧ 9:6 Kɔr Isirayəl je 18.2-6 ✧ 9:7 Ləbətiki 16.2-34

⁹ Ne kəji je kin əi ndil ne je ki dəkagilo ti ki bone. Kər me nə: kadi-kare je ki ne məsi je ki j-isi j-adi Luwə kin asi kadi rai adi me dəw ki nje ra kilə kadi Luwə kin asi-naa bərərə al.

¹⁰ Təki rəjeti, ne je kin əi ndu-kun je ki əji də ne kuso ə se ne kəy ki kuji ne ra je ki əji də kay rə ki man par. Ne je kin əi kuji ne ra lə dije ki dənangi ti ne. NDade to ki mbata dəkagilo ki ndəy be par, biti dəkagilo ti ki Luwə a ində-n gin ndu-kun je ki sigi.

Kirisi adi rəne kadi-kare ti

¹¹ Nə Kirisi re tə nje kijə ne məsi kadi-kare ki bo mba kadi adi-je ne maji je ki toi ne ngata. Kirisi ur me kəy kibi ti ki bo ngay nim, asi-naa bərərə nim tə. E kəy kibi ki dije ə rai ki jide al nim, taa e kəy ki goto dənangi ti ne nim tə.

¹² Kirisi ur me kəy ti ki ay njay njay itə made je ka kin nja kare ba par. Ur me kəy ti ka kin ki məsi bal biyə ə se ki məsi ngan mangi je al, nə ki məsine wa. E ki rəbi kin ə, Kirisi gangi-n dəje nja kare ba par ratata də majal je ti.

¹³ Təki rəjeti, ki go ne jibəl 6e ti, dije a təli bal biyə je ki ngan mangi je, ə a sikəi məside je ki bu ngon kə mangi ki kilə por də ti də dije ti ki rai majal☆. Rai ne je kin be mba kadi dije ka kin təli ki kay njay gogi ki go ne jibəl 6e ti.

¹⁴ Re ne kin e ki rəjeti kadi məsi da je awi ki togı ningə, məsi Kirisi, təge a itə məsi da je say ngay 6əy. Nə Kirisi wa un rəne adi Luwə tə ne kadi-kare ki ay njay ki togı lə NDil ki nje kisi ratata. Məse ka kin a togı ngameje adi ay njay mba kadi ji ra ne je ki

☆ 9:13 Ləbatiki 16.14-16; Kər Isirayəl je 19.9-17

majal ki a aw səje koy ti al. NGata ningə, j-a j-asi kadi j-a ra kilə j-adi Luwə ki nje kisi kəm ba.

Kilə-mindi ki sigi me məsi ti

¹⁵ Be ə, Kirisi e nje ka mbə dije ti ki Luwə ki rəbi kilə mindi ki sigi. MBa kadi njé je ki Luwə ɓar-de ingəi ne nduwə ki a to ratata ki Luwə un-n mindine adi-de. Ne kin a ra ne, tadə Kirisi oy ningə məse taa dije ilə-de taa ta ne je ti ki majal ki isi rai ne dəkagilo ti ki əi gin təgi ti lə kilə mindi ki kəte.

¹⁶ J-ingə kadi re dəw ra makitibi kilə mindi ki oji də ləbi ne nduwə tone ti ningə, maji kadi dəwe ka kin a oy ɓəy taa, noje je a ləbi-naa ne nduwə.

¹⁷ Təki rəjeti, re dəw e ki də ne taa ɓəy ɓa, nda makitibi kilə mindi ki oji də ne nduwə goto. Loki dəwe ka kin oy ngata ningə ndae to.

¹⁸ Be tə ə, kilə mindi ki kəte ka, lo kadi aw ki təgi ra kilə kəte goto nə məsi ti ki ay.

¹⁹ Loki *Moji ər me ndu-kun je pəti təki ndangi-n me makitibi je ti ki mi nə kosi *Isirayəl je ti pəti ningə, un məsi ngan mangi je ki məsi bal bati je ki pote-de ki man jine ti. Ningə un baji kagi madi ki ul njuki ki əti maji ngay ki ɓari-e nə ijopi. Baji kagi ka kin e ki ɓir gine ki kibi ki rai ki bəl bati je adi səl ləm ləm ə kər njir njir tə. Ningə kagi ka kin ə, ilə me məsi ti ɓa sikə də makitibi je ti ki ndangi ndu-kun je me ti nim taa də kosi dije ti nim tə.

²⁰ Dəkagilo sikə məsi ti, Moji ə nə: «E kin e məsi kilə mindi ki Luwə un ndune də ti adi səsi, kadi itəli rəsi go ti».

²¹ Be tə ə, sikə-n məsi ka kin də kəy kibi ti ki də ne ra kilə je ti pəti ki me ti tə.

☆ 9:20 19-20: Təje ki taga 24.3-8

²² Təki rəjeti, ki go ndu-kun ti, ne je ngay a təli ki kay njay ki takul məsi par. Nینگə ki kanji məsi ki sikə, kiyə go majal je a goto tə.

Kun rə kadi lə Kirisi ər majal je kə

²³ Ne je ki titi-naa ki ne je ki rəjeti ki dərə ti pəti sɔbi kadi e ki təl-de ki kay njay ti ki rəbi kin. Nینگə ki ɔji də ne je ki rəjeti ki me dərə ti wa ka, gei ne kadi-kare məsi ki maji itə məsi da je say.

²⁴ Təki rəjeti, Kirisi ur me kəy kibi ti ki dije rai ki jide ki e ndil e ki rəjeti ki me dərə ti kin al. Nə e aw me dərə ti, ɔji rəne ta kəm Luwə ti, isi əl sie ta ki mbata ləje.

²⁵ Jəju aw me dərə ti mba kadi adi rəne kadi-kare ti Luwə nja bay bay al. Nə nje kijə ne məsi kadi-kare ki bo ur me kəy ti ki ay njay itə made je ka kin ki ɔal je kare kare pəti, ki məsi da je.

²⁶ Re e be al ə, Kirisi a ینگə kə nja bay bay lo kilə ngirə dərə ki dənangi ti nu. Nə təki rəjeti, Kirisi re nja kare ba dəkagilo ki dəbəy ti, mba kadi bər majal kə, ki takul darəe ki un adi Luwə ne məsi ti.

²⁷ Nینگə e ki kində də dana kəte, kadi dəw ki ra ra a oy nja kare par, ینگə go koye ti, Luwə a gangi ta dəe ti.

²⁸ Be tə ə, Kirisi adi rəne nja kare ba par, mba kadi bər majal lə kosi dije. Nینگə a ɔji rəne ki kə joo ɔəy, nə ke ə, e ki mba bər majal al ngata, nə ki mba kadi aji njé je ki isi nginəi ndə təl-e.

10

Kirisi adi rəne kadi-kare ti nja kare ba par

¹ *NDu-kun je lə *Mojə əi ndil ne je ki rəjeti ki a rəi, ɔi əi darə ne je wa al. Be ə, lo kadi ayi dije ki isi

rəi rə Luwə ti njay goto. Re ijəi ne məsi kadi-kare ki bal je kare kare pəti ka loe goto.

² Re e be al ə, njé je ki isi ijəi ne məsi kadi-kare adi Luwə kin, Luwə a iyə go majal je ləde kə pəti nja kare ba par. Lo kadi mede a ole də majal je ti ləde gogi bəy a goto. Ningə gin kijə ne məsi kadi-kare ka, a gangi tə.

³ Nə təkəi rəjeti, ki rəbi kijə ne məsi wa kin ə, me dije ole-n də majal je ti ləde bal je kare kare pəti.

⁴ Tadə məsi ngan mangi je ki məsi bal biyə je asi kadi bər majal je kə al.

⁵ E be ə, loki Kirisi isi re me dənangi ti, əl Luwə ə nə:

«İge ne məsi al nim, kadi-kare al nim tə,

Nə ibə darəm.

⁶ İra rənəl də da je ti ki kilə por də ti də dıngiri ti al nim,

Taa ne məsi mbata bər majal je ka nəl-i al nim tə.

⁷ Ningə m-əli m-ə nə:

Mi ne, m-re dənangi ti kadi m-ra ndigi ləi,

Təkəi ndangi me makitibi ti ki kay njay oji-n dəm[☆].»

⁸ Ta ki dəsəy ki Kirisi əl ə to kin: «İge ne məsi al nim, kadi-kare al nim, da je ki kilə por də ti də dıngiri lo ti al nim, taa ne məsi mbata bər majal je al nim tə». NGa ke ə, ne məsi je kin pəti, e ki rade ki go ta je ti ki e ki ndangi ki go ndu-kun ti.

⁹ Kirisi təl əl bəy ə nə: «O, m-re dənangi ti mba kadi m-ra go ndigi ləi». Kirisi buji ne məsi je ki kəte, ə un rəne tə ne məsi ki sigi ində to ti.

¹⁰ Jəju Kirisi ra ne ki Luwə ndigi. Be ə, adi rəne kadi-kare ti, nja kare ba par, mba kadi taa-je ilə-je taa də majal ti.

☆ 10:7 5-7: Pa je 40.7-9

11 Ningə njé kijə ne məsi kadi-kare je kare kare pəti, awi ki njade taa, ndo je kare kare pəti mba ra kilə ləde no Luwə ti. Adi kadi-kare ne məsi ki kare wa kin ki dokagilo je pəti. Nə ne məsi kin asi bər majal je lə dije al ratata☆.

12 Nə Kirisi, adi rone kadi-kare ti nja kare ba par mbata bər majal je, ə aw isi do ji ko Luwə ti ki none ti.

13 NGosine ki isi do ji ko Luwə ti, isi ngəm kadi Luwə ilə njé ba je lie gin njae ti tə kimbər kində nja be.

14 Be ə, ki kul ne məsi ki kare wa kin, təli-n dije ki ay-de do majal ti ki kasi-naa bərəre ti ratata.

15 NDil ki ay njay ka ma naje ay njay to, ningə ta ki dəsəy ki əl ə to kin:

16 «Bəbe ə nə:

Kilə-mindi ki ma m-ilə səde,

Go ndo je ti kin ə to kin:

M-a m-ində ndu-kun je ləm do bəngirəde ti,

M-a m-ndangi-de mede ti, me mər ta je ti ləde.»

17 Ningə təl əl bəy ə nə:

«M-a m-adi mem ole do majal je ti ləde al nim, taa do kilə rade je ti ki go rəbe ti al al nim to☆.»

18 NGA ningə loki majal je e ki kiyə go ko, nda ne məsi ki kadi dəw a ra bəy taa a bər-n majal goto.

Ji rai basi ki rə Luwə ti

19 Be ə, ngakom je, ji gər kadi ta rəbi e ki tee noje ti kadi j-ur lo ki ay njay njay itə made je ki takul məsi Jəju Kirisi ki ay.

☆ 10:11 Tee ki taga 29.38 ☆ 10:17 Jərəmi 31.33-34

20 Tee ta rəbi ki sigi ki a to ratata ki takul kibi gangi lo ki ində gangi, adi e darəe wa ki adi ne məsi ti dɔ kagi-dəsi ti.

21 J-aw ki nje kijə ne məsi kadi-kare ki bo ki e ki kinde dɔ kəy ti lə Luwə.

22 Adi ji rəi basi ki rɔ Luwə ti ki me ki rɔjeti, ki kadi-me, ki badi al, ki me ki ay ki uwə-je ki ta al, ki rɔ ki togi ki man ki ay njay.

23 Adi j-ai dɔ ne kində me dɔ ti ki j-isi j-iləi mbe kin ngə, tadɔ ne je ki Luwə un mindine kadi n-a ra n-adi-je, a ra təkɪ rɔjeti.

24 Adi j-indəi kəm je go-naa ti yo je ki ne je, ki go rəbi kilə dingəm me naa ti mba kadi ji ndigi-naa nim, ji rai ne je ki maji nim tɔ.

25 Adi j-iyəi ta re lo kaw-naa je ti ləje təkɪ njé ki nə je isi rai be kin al. Nə adi j-iləi dingəm me naa ti yo je ki ne je, tadɔ təkɪ oy, ndɔ re lə Bəbe e basi.

26 Ji gər ta ki rɔjeti ə bəlme. Nینگə, go gər ta ki rɔjeti kin ə, ji ra majal ki go me ndigi ti ləje ə, kadi-kare məsi ki rangi ki a bər majal je ləje goto ngata.

27 Ne kare ba ki nay ki mbata ləje, e ngəm ki rɔ dadi par par ta ki gangi lə Luwə ki por ki əti bəl ki a ɔ njé mbate je.

28 Re dəw madi mbati kadi təl rɔne go ndu-kun je ti ki *Mojɪ ndangi ə, a ingə yo ki kanji koo kəm-to-ndoo, re dije joo ə se mitə mai naji dɔ mbati təl rɔ go ndu-kun je ti lie kin.

29 Təkɪ rɔjeti, dəw ki kidi NGon lə Luwə ə, a ingə kində koji ki ngə ngay bəy. Ne ki ra kin ɔji kadi ilə koji dɔ məsi kilə mindi ki taa-e ile taa dɔ majal ti kin al. Tajɪ NDil ki ay njay ki ra-je adi ji gər me-maji lə Luwə.

30 Təkɪ rɔjeti, ji gər Luwə ki ə nə:

«Mi ə, mi nje dal bə nim, taa nje kadi ne dəw ki ra
ra ki go kilə rae ti nim tɔ!

«Taa ilə dɔ ti bəy ə nə:

Baʔe a gangi ta dɔ dije ti ləne✧.»

³¹ E ne ki əti bəl ngay kadi dəw osi me ta ki gangi
ti ki ngə lə Luwə ki nje koy al.

³² Adi mesi ole dɔ ne ti ki ra ne kəte, dəkagilo ti ki
ingəi lo kunji lə Luwə. Kalangi ba go ti par ə, ingəi
kɔ ngay, nə ke ə uwəi tɔgisi ba ta rɔ ti ki bo kin.

³³ Njé ki nə je dansi ti, dije taji-de je adi-de kɔ je
ta kəm kosi dije ti. Ningə njé ki nungi əi bəsi mba
kadi osi gin njé je ki isi ingəi kɔ kɔ je kin.

³⁴ Təki rɔjeti, ingəi kɔ ki njé je ki əi kəy dangay
ti. Taa ndigi ki rənəl mba kadi dije taai ne maji je
ləsi dɔ gu ti, tadɔ igəri kadi awi ki ne je ki Luwə un
mindine kadi n-a n-adi səsi, ki ne je ki ndade itə ne
maji je ləsi, taa a toi ratata tɔ.

³⁵ Oti kadi iyəi ta kadi-me ləsi, tadɔ ki go rəbi kadi-
me kin, a ingəi ne kigə go ji ki bo ngay.

³⁶ Maji kadi inayi ki lo kuwə tɔgi ba ti, mba kadi
irai ne ki Luwə ndigi ə ingəi ne ki un-n mindine mba
kadi n-a ra.

³⁷ Təki rɔjeti, makitibi lə Luwə əl ə nə:

«Me dəkagilo ki gɔji ngay ti, nay ngay al nga,
Nje re a re təki rɔjeti, a ɔr ndɔ aw-n kəte al.

³⁸ Ningə, Luwə ə nə, dəw ki nje ra ne ki dana ta
kəmne ti,

A isi ki dəne taa ki takul kadi-me.

Nə re təl gogɔ me majal ti ə, rəm a nəl-m sie al✧.»

✧ 10:30 Dətərenom 32.35 ✧ 10:38 Abakuki 2.3-4

³⁹ Nə je, je dan dije ti ki njé təl gogɪ ki mba t̃i ta rɔde al. Nə je mbɔ njé je ti ki adi mede, ə əi dɔ rəbi kajɪ ti kin.

11

Ta dɔ kadi-me ti lə kaje Isirayəl je

¹ Tado kadi-me Luwə, e kaw ki badi al dɔ ne kində me dɔ ti, taa e t̃ij me kati dɔ ne ki rɔjeti ki dəw oo ki kəmne al tɔ.

² E ki takul kadi-me ləde ə, ngatɔgi je ki kəte, me Luwə nəl-e dɔde ti.

³ Ki takul kadi-me ə, ji gər-n kadi dɔrɔ ki dɔnangi ki ne je ki me ti, Luwə rade ki ta ki tane ti. Be ə, Luwə ra ne je ki j-o-de, ki takul ne je ki j-o-de al.

⁴ Ki takul kadi-me ə, Abəl adi-n kadi-kare Luwə. Kadi kare lie maji itə yə Kəy. Ki takul kadi-me lə Abəl ə, Luwə ndigi-n kadi-kare je lie, ə ma naji lie kadi e dəw ki nje ra ne ki dana. Təki rɔjeti Abəl oy wa, nə ki takul kadi-me lie, ne je ki ra isi əli-je ta bitɪ bɔne✧.

⁵ Ki takul kadi-me ə Luwə un-n Enoki ki rɔne ti ki kanji kadi oy. Lo kadi dəw inge goto, tado Luwə un-e aw sie rɔne ti dɔrɔ ti nu. Makitibi lə Luwə ə nə: «Kəte bəy taa kadi Luwə un-e aw sie dɔrɔ ti, Enoki nəl Luwə✧.»

⁶ Dəw ki a nəl Luwə ki kanji kadi-me goto. Ningə dəw ki isi re bəsi ki rɔ Luwə ti, kadi gər mene ti maji təki Luwə isi nɔ təki rɔjeti nim, taa isi igə go ji njé je ki isi sangi-e nim tɔ.

⁷ Ki takul kadi-me lə Nuwe ə, Luwə ndər-n mbie dɔ ne je ti ki a rai ne, ki dije ooi ki kəmde al bəy. Nuwe mbati ta kɔji lə Luwə al, adi ra bato mba kadi

✧ 11:4 Kilə ngirə ne je 4.3-10 ✧ 11:5 Kilə ngirə ne je 5.24

aji-n rəne nim, aji-n gin dije ki me kəy ti ləne nim. Ki go rəbi təl rə go ta ti lə Nuwe kin ə, ndəl re-n də dije ti ki dənangi ti. Ningə ki takul kadi-me lie ə, Luwə tide-n dəw ti ki nje ra ne ki dana✧.

⁸ Ki takul kadi-me lə *Abirakam ə, loki Luwə bar-e ningə, ndigi tae ti. Abirakam ndigi ta bar ti lə Luwə ə j̄ taa osi də rəbi ti ə aw me be ti ki gər nja kare al, ki un ndune kadi n-a n-ade ne nduwə ti.

⁹ Ki takul kadi-me ə, j̄ aw isi-n tə be dənangi ti ki Luwə un ndune kadi n-a n-ade. Abirakam aw isi gin kəy kibi ti naa ti ki *Isaki əi ki *Jakobi. Əi je ka, əi njé kingə ne nduwə wa ki kare ki Luwə un-n ndune adi Abirakam kin tə✧.

¹⁰ Abirakam ngəm kadi n-isi me be bo ti ki ngire ngə maji, ki Luwə wa mər ta də rəbi ra-e ti kəte bəy taa, ində be bo ka kin ki darəne wa tə.

¹¹ Ki takul kadi-me lə Sara ki e kuji dāne tə ə, dəkagilo ti ki biğə yipi ə bəlme ka, Luwə ade təgi ade oji ngon, tadə badi al kadi Luwə a ra ne ki un-n mindine kadi na ra.

¹² E be ə, ki takul dəw ki kare wa ki biğə yipi adi ndəe nay ngay al dənangi ti wa kin ə, gin koji ki bayi-naa tə mee je ki dərā ti ə se yangira ki ta ba ti ki dum tidə kərde, t̄ēēi ti.

¹³ Dije pət̄i ki adi mede Luwə ka kin oyi ki kanji kadi ingəi ne maji je ki Luwə un-n ndune kadi n-a n-adi-de ka kin. Nə ke ə, ooi ne je ki ndə ki a rai ne nim, rai rənəl də ti ngay nim tə. Ningə gəri maji kadi n-əi mba je ki njé njiyə mba dənangi ti ne.

¹⁴ Njé bar rəde mba je ki njé njiyə mba je dənangi ti kin, oji ki taga ay njay kadi isi sangi be ki sobi dəde

✧ 11:7 Kılə ngirə ne je 6.13-22 ✧ 11:9 8-9: Kılə ngirə ne je 12.1-5; 23.4; 35.12, 27

təki rəjeti.

¹⁵ Giri ta dɔ be ti ki tɛɛi me ti kin al, tadɔ re giri dɔ ti ə, ne ki a ɔgi-de kadi tɔli awi me ti gogi goto.

¹⁶ Təki rəjeti, isi sangi be ki sɔbi dɔde ki maji itə be ki tɛɛi me ti, adi e be ki dɔra ti. E be ə, rɔ Luwə sɔl-e al kadi ɓari-e Luwə lade, be ə, ində dɔ be bo madi dana ki mbata lade.

¹⁷ Ki takul kadi-me lə Abirakam ə, Luwə ge kadi n-a n-oo ne ki Abirakam a ra, adi dɔje kadi adi Isaki ne məsi ti. Be ə, Abirakam e ɓasi kadi adi ngonne ki kare ba wa kin. Ne je kin rai ne go kun ti ki Luwə un-n mindine ade-n kin✧.

¹⁸ Təki rəjeti Luwə əl-e ə nə:

«E ki takul Isaki ə, a ingə-n gin koji ləi ki m-un mindim madi✧.»

¹⁹ Abirakam əl təki Luwə asi naki kadi a ndəl Isaki lo koy ti. E be ə, Luwə təl ki ngone ade, tə ne ki Isaki oy ə ndəl lo koy ti be.

²⁰ Ki takul kadi-me ə, Isaki tər-i-n ndune dɔ Jakobi ti əi ki Esuwa ɔji dɔ ji kiside ki lo ti ti.

²¹ Ki takul kadi-me ə, Jakobi, loki e ɓasi kadi oy, tər ndune dɔ ngan je ti lə Jisəpi kare kare pəti. Ində tɔgine dɔ kagi tɔsi ti ləne, ɔsi-n məkəsine nangi nɔ Luwə ti.

²² Ki takul kadi-me ə, loki Jisəpi e ɓasi kadi oy, əl ta dɔ tɛɛ ti ki ngan *Isirayəl je a tɛɛi dɔnangi Ejipi ti kɔ. Ningə adi ngan Isirayəl je ndu je ki ɔji dɔ singə ninne✧.

²³ Ki takul kadi-me lə nje koji *Moji je ə, ɓɔyɔi-e-n nay mitə go ndɔ koje ti. Nje koje je ooi kadi ngon

✧ **11:17** Kilə ngirə ne je 22.1-14 ✧ **11:18** Kilə ngirə ne je 21.12

✧ **11:22** Kilə ngirə ne je 50.24-25; Tɛɛ ki taga 13.19

ka kin kurə ngay. Be ə, bəli mbatı ra go ndu-kun ti lə ngar al.

²⁴ Ki takul kadi-me lə Moji ə, loki təgi gangi nga ningə, mbatı kadi dije gəri-e tə ngon koji Parawo ki dəne.

²⁵ Moji oo maji ngay ta kəmne ti kadi n-ingə ko naa ti ki dije lə Luwə, itə kadi n-isi me-maji ti dan majal ki ra ti, mbata ngon dəkagilo ki ndəy be.

²⁶ Moji oo kadi dije kidi-e tə Kırısı be, e ne ki ndae to ti ngay itə ne maji je ki Ejipi ti, tadə ur kəmne də ne kigə go ji je ti ki a ingə me ndə je ti ki a re.

²⁷ Ki takul kadi-me ə, Moji ətı-n me be ti ki Ejipi ti kə, ki kanji kadi bəl wongi lə ngar. Ningə kəme e kəte də rəbi ti ləne tə ne ki oo Luwə ki dum koo ki kəm kin, ki kəmne be.

²⁸ Ki takul kadi-me Luwə ə, Moji ində-n ndə ki a bəri-e nə Paki, ə adi Isirayəl je sikəi məsi ta kəy je ti ləde, mba kadi malayka ki nje tujı ngan dər je ki Ejipi ti, tujı ngan dər je lə Isirayəl je al.

²⁹ Ki takul kadi-me lə Isirayəl je ə, gangi ba kasi tə dənangi ki tuti kurım be. Ba, loki dije ki Ejipi ti nai kadi n-ırai tə Isirayəl je be ningə, man ba ka kin, tibi dəde pinim.

³⁰ Ki takul kadi-me lə Isirayəl je ə, loki njiyəi gugi də ndogi bər ki də be bo Jərıko ti ndə siri ningə, ndogi bər ka kin budi nangı mur mur.

³¹ Ki takul kadi-me ə, Rakabi ki e kaya dəne ingə yo təkı njé kəsi ta Luwə ingəi kin, al, tadə uwə njé kində manji be je ki rəne ti maje.

³² Ningə ta ki kadi m-əl nay ngay bəy, nə dəkagilo asi-m al kadi m-əl kidi ta je ki ətı də Jədiyə je, ki Baraki je, ki Jəpıte je, ki *Dabıdi je, ki Samiyəl je, ki njé kəl ta ki ta Luwə ti je.

33 Ki takul kadi ki dije kin adi mede Luwə ə, tətı rə gın dije ki rangi je, gangi ta ki dana je, ingəi ne je ki Luwə un-n mindine adi-de je, taa adi bəl je təli da je ki tɔgide goto ti nim tɔ.

34 Təli por je ki kɔde əti bəl adi oyi bəm bəm nim, tɛɛi ta koy ti lə kiyə kasigar ki dije gei təlɛi-de nim tɔ. Taa me tɔgi goto ti je ləde ki ngay, ingəi tɔgi ki al dɔ maji. Dəkagilo rə je ti, təli gɔ rə je ki əti bəl, adi indəi ngədi nja njé rə je ti ki mba.

35 Ki takul kadi ki dəne je madi adi mede Luwə kin ə, ingəi dije je ləde ki oyi ə ndəli.

Ningə njé ki nə je mbati kiyə tae, adi dije adi-de kɔ bitı tɛɛ-n koy dɔde ti. Rai be mba kadi ingəi tɛɛ lo koy ti ki dɔbəy ti ki maji itə e ki taji-naa ti ne kin.

36 Njé ki madi je təli ne kogi je, tındəi-de ki ndəy je. Təi njé ki nungi ki kulə gindi, ə buki-de kəy dangay ti.

37 Tıləi-de ki gajı mbal je təli-de je, tijəi-de ki si gangi-de dana joo je, təli-de ki kiyə kasigar je. Njé ki nə je iləi lo ta gəngi gəngi, ningə kibı kɔde je e ngirə biyə je ə se ngirə batı je. Ne je pətı nal-de. Adide kɔ ngay nim, taa rai-de majal ki əti bəl nim tɔ.

38 Dije ka kin əi dije ki maji ngay, nə ke ə dije ki dɔnangi ti ne ooi-de tə dije ki ndade goto be. Adi toi tə dije ki rə tuwə-de be ləde be adi njiyəi ki dilə lo je, ki dɔ mbal je, awi ki bole mbal ti je, ki bole be ti je.

39 Əi je pətı Luwə ma najı ləde majı ki takul kadi-me ləde, nə ke ə, ingəi ne je ki Luwə un-n mindine adi-de kin al bəy.

40 Təki rəjeti, Luwə ində dɔ ne madi ki maji tɔi dana ki mbata ləje. E be ə, lo kadi Luwə təl-de ki kasi-naa bərəre ti ki kanji je kəte goto.

12

Kuwə təgi ba me ngədi ti

¹ J-əi je ka, təkɪ njé ma naji dɔ kadi-me ti ləje gəi gidije wuki ka kin ə, adi ji mbati ne je pəti ki a ɔgi-je kɔti kəte. Ki bo tɔi adi ji mbati majal ki isi ɓindi je ɓindi ɓindi kin. Adi j-ayi-naa ngədi ki kuwə təgi ba me na-naa kay ngədi ti ki to nɔ je ti kin.

² Adi j-uri kəmje dɔ Jəju ti, ki e nje kində gin kadi-me ləje, taa e nje ra-e kadi asi-naa bərərə tɔ kin. NDigi kadi oy dɔ kagi-dəsi ti ki kanji kadi tur go rɔsɔl ki ko koy je ki be kin a re-n. Təkɪ rɔjeti, oo rɔnəl ki a ingə kəte. Be ə, ngəsine kin isi dɔ ji kɔ Luwə ti ki isi dɔ kimbər ngar ti ləne.

³ Oyo, adi mesi ole dɔ Jəju ti, ki dije ki njé ra majal je adi-e kɔ ki ətɪ ɓəl, nə oo tə ne ki kare. Jəju ra be mba kadi iyəi rɔsi adi me tuji je taai təgisi al.

⁴ Me rɔ ti ləsi ki isi rɔi ki majal ki ra, uwəi təgisi ba me rɔ ti bitɪ adi tɛɛ koy dəsi ti al ɓəy.

⁵ Mesi oi dɔ ta kɔji ti ki Luwə adi səsi ki to me makitibi je ti ki ay njay, tə ta kɔji ki baw ngon adi ngonne ki ə nə:

«NGonm, otɪ kadi ikidi kində kɔji ki Luwə isi ində-i ɔji, Ningə, loki kəl səi ə, adi ɔr təgi al.

⁶ Dəw ki Luwə ndige, a ɔje ne je ki ra majal ade oo ki kində kɔji,

Ningə dije pəti ki Luwə gər-de tə ngane je, Ində-de ki ndəy tɔ[☆].»

⁷ E ki mba kadi kəmsi tɛɛ dɔ ne ra je ti ki majal ki isi rai, ə isi ingəi kɔ. Luwə ra səsi tə ngane je be. Tado e ne ki go rəbe ti kadi baw ngon ɔji ngonne ne je ki majal ki isi ra.

☆ 12:6 Tər ta je 3.11-12

⁸ Luwə isi ində nganne je pəti ɔji-de, re ində səsi ɔji səsi al ningə, ɔji kadi səi nganne je ki rəjeti al, nə səi ngan lə dəw ki rangi yo.

⁹ Adi meje ole də bawje je ki go darɔ ti ki dɔnangi ti ne, ki indəi-je ɔji-je, ə j-isi təli rəje go ta ti je ləde mbata kində ki indəi-je ɔji-je. Be ə, maji kadi ji təli rəje go Bawje ki dərɔ ti ki itə bawje je ki dɔnangi ti bəy, mba kadi j-ingəi kaji.

¹⁰ Bawje je indəi-je ɔji-je ki mbata ngon dəkagilo ki ndikiri ba par, ki go koo ti ki oi maji ta kəmde ti. Nə Luwə ində-je ɔji-je ki mbata maji ləje ki rəjeti. Ge kadi ji təli dije ki ayi njay tə e be tɔ.

¹¹ Təki rəjeti, taji-naa ti ne, kində kəji a adi dəw rənəl al, a re ki me tuji yo. Nə me ndə je ki rangi ti, njé je ki njé təl rəde go ti, a təli dije ki nje ra ne ki dana nim, dije ki nje kisi ki lapiya nim tɔ.

¹² E be ə, maji kadi imbati kadi səi dije ki njé tɔgi goto je, ə kadi təli dije ki nje tɔgi je.

¹³ Maji kadi uni go rəbi ki a njururu, mba kadi njé məti je tɔi də rəbi ti al, nə kadi ingəi rə nga.

Kisi ki dɔ ta ki maji lə nje kadi-me

¹⁴ Maji kadi indəi tɔgi də rəsi ti mba kadi isi ki lapiya ki dije pəti. Ningə kadi kisi ki dɔ ta ləsi e me ne ra ti ki ay njay. Re injiyəi me ne ra ti ki ay njay al ə, dəw madi ki a oo Luwə goto.

¹⁵ Indəi kəm-kədi də rəsi ti, kadi dəw madi dansi ti tu gidine adi me-maji lə Luwə kin al. Kadi dəw madi kare dansi ti təl to tə kagi ki ati ki mane majal, ki a tɔgi ningə, a tuji dije ngay ki manne ki majal kin be al.

¹⁶ Kadi dəw madi kare dansi ti e nje ra kaya al. Taa kadi dəw madi kare dansi ti e nje kidi ne je ki

kər kində ta dangi mbata Luwə al. Oti kadi irai tə Esuwa ki, un ke ngon ki ngatəgi ləne ndogi-n ne kuso ki nja kare par kin al.

17 Igəri ɓəti kadi-me ndo je ti ki rangi go ne ti ki ra kin, ge kadi n-ingə njangi do ji bawne ti, nə loe goto. Esuwa sa rəbi ki man no kəmne ti mba kadi n-aw ki bawne kadi yəti kəji ta ra ləne, nə loe goto.

18 Irəi ɓasi kadi ne madi ti ki dəw asi kədi, tə mbal Sinay ki tinge to tə por ki o bilim bilim, ə se kil ndi ki ndul kururu, ə se lo ki ndul, ə se nəl ki ilə ki təgine,

19 ə se ndu təbi, ə se ndu ta madi, al. Loki *Isirayəl je ooi do ndu kin ningə, dəji kadi n-ooi ta ki rangi kare do made ti gogi al ngata.

20 Təki rəjeti, təgi Isirayəl je asi kadi rai go ndukun ti ki Luwə adi-de ə nə: «Dəw ki ra ra, dəw ə se da, ki ədi mbal ə, a tiləi-e ki gəji mbal təli-e», kin al.

21 Ne ki oi əti ɓəl ngay adi *Moji ə nə: «Bəl ra-m ngay adi m-dadi»,

22 Nə səi irəi ɓa, irəi ɓasi ki ro mbal *Siyo ti, taa ki ro ɓe bo ti lə Luwə ki nje kisi kəm ba ti. E Jorijaləm ki dərə ti, loki malayka je dibi bay bay isi rai rənəl ti.

23 Səi irəi ɓasi ki lo kaw-naa ti lə njé je ki toi tə ngan je ki ngatəgi je lə Luwə, ki təde e ki ndangi me dərə ti. Səi irəi ɓasi ki ro Luwə ti ki nje gangi ta do dije ti pəti. Taa irəi ki ro dije ti ki njé ra ne ki dana ki ndo ki kəte oyi, ki təli asi-naa ɓərəre təki Luwə ge.

24 Səi irəi ɓasi ki ro Jəju ti ki ɓuki məsine mba kadi təl-n je ki kay njay ti. E nje ka mbo dije ti ki Luwə ki mbata kilə mindi ki sigi ki Luwə ilə səje. Ningə məse ki ɓuki ka kin əl ta ki təgine itə yə Abəl.

☆ 12:20 Tee ki taga 19.12-13 ☆ 12:21 Dətərənom 9.19

25 Indəi kəm-kədi dɔ rəsi ti, Oti kadi imbati koo dɔ ta lə nje kəl səsi ta! Isirayəl je ki dəkagilo ti ki kəte, mbati koo dɔ ta lə Moji ki nje kəl-de ta dɔnangi ti ne, kində kɔji nal-de al. Ningə j-əi je, Luwə ki isi me dɔrə ti nu ə isi əl-je ta. Re ji təli gidije ta ta ti lie ə, kində kɔji a ɔdi-je kɔdi ki rɔjeti!

26 Luwə ki dəkagilo ti ki kəte ndue yəki dɔnangi ka kin ə, un ndune dəkagilo ti ki bone bəy ə nə: «NJa kare bəy ma yəki dɔnangi bəy, nə ke ə, a e dɔnangi par al, dɔrə ka ma yəke tɔ*.»

27 Ku ta ki ə nə: «NJa kare bəy» kin ɔji kadi ne je ki Luwə ində-de kin a tuji-de pəti kɔ mba kadi gotoi. Ningə ne je ki dum tuji par ə a nayi.

28 Ningə j-əi je, kɔbe ki j-ingəi e kɔbe ki dəw ki a asi tuwə-je me ti goto, ə adi ji rai oyo Luwə, ə ji rai kilə j-adi-e ki go rəbi ti ki nəl-e, ki tɔji ki kilə dɔe ti ki bəl.

29 Təki rɔjeti, Luwə ləje e por ki nje ro ne je.

13

Kilə dingəm me naa ti ki dangi dangi

1 Maji kadi inayi ki lo ndigi-naa ti ki yo je ki ne je tə ngakonaa je be.

2 Adi mesi oy dɔ kuwə mba je ki rəsi ti al. Tado njé ki madi je, lo kuwə mba je ti kin ə, uwəi malayka je ki rɔde ti kanji kadi gəri go*.

3 Adi mesi ole dɔ dije ti ki toi kəy dangay ti, tə ne ki səi je wa ka, səi dangay je naa ti səde be tɔ. Adi mesi ole dɔ njé je ti ki dije adi-de kɔ, tə ne ki səi je wa ə dije isi rai səsi majal be.

* 12:26 Aje 2.6   * 13:2 Kilə ngirə ne je 18.1-8; 19.1-3

4 Maji kadi taa-naa ingə koji ki kilə dō ti rə dije pəti. Ningə kadi njé taa-naa je, dingəm ki dāne ngəmi rōde mbata lə naa. Tado Luwə a gangi ta dō njé ra kaya je ti ki njé kuwə marim ti.

5 Me kisi ki dō ta ti ləsi, oti kadi irai ta la ki al dō maji. Irai rənəl dō ne ti ki awi jisi ti. Tado Luwə wa, ə nə:

«Jagi, m-a m-iyə-i kə al ratata✧.»

6 E be ə, j-a j-asi kadi j-əli ta ki me ki t̃i kati j-əi nə:

«Babe e nje ra səm,

Nə ki a ra-m bəl goto,

Nə ki dəw a ra səm goto✧!»

7 Adi mesi ole dō njé kər nōsi ti je ki əli səsi ta lə Luwə kəte. Inaỹ ki lo mər ta dō ji kiside ki dōde taa ti bit̃i koyde ti, ə indaji kadi-me ləde.

8 Jəju Kirisi a yəti al ratata, isi lo kisine ti, dəkagilo ti ki kəte ti nu nim, dəkagilo ti ki bōne ti nim, taa dəkagilo je ti ki a re nim tə.

9 Oti kadi ne ndo je ki mba ki dangi dangi ədi səsi adi it̃oi dō rəbi ti ki maji. Nə ki a maji, e kadi me-maji lə Luwə ə ilə dingəm mesi ti bi e ndu-kun je ki əji dō ne kuso, ki a ilə dingəm mesi ti al kin al. Tado ndu-kun je kin, njé je ki isi njiyəi go ti, ne ki ra səde maji me ti nōq goto.

10 *Njé kijə ne məsi kadi-kare je ki rai kilə me kəy ti lə Luwə ki rai ki kibi, awi ki t̃ogi kadi usoi ne ki e ki kilə dō dingiri lo kadi-kare ti ləje kin al.

11 Təki rəjeti, ki bo lə njé kijə ne məsi kadi-kare je, re ki məsi da je lo ti ki ay njay itə ndəge je, mba kadi adi kadi-kare kiyə go majal lə dije kə. Nə darə nin da je e ki kilə por dō ti gidi be ti.

✧ 13:5 Dətərənom 31.6, 8; Jojuwe 1.5 ✧ 13:6 Pa je 118.6

12 Be ə, Jəju ka, oy gidi 6e bo Jorijaləm ti, mba kadi bər-n majal lə dije kə ki məsine✧.

13 Adi j-awi j-ingəi-e gidi 6e ti, ə adi ji ndigi kadi dije kidi-je tə e be.

14 Tadə dənangi ti ne j-awi ki 6e ləje ki kadi j-isi ti ratata al. Be ə, j-isi sangi kadi j-ingə e ki a re lo ti ti.

15 Ki rəbi lə Jəju Kirisi, adi j-iləi toji də Luwə ti ki dəkagilo je pəti, tə ne məsi be, adi e kadi-kare pa je ki tēgi taje ti, ə gəri-e kadi e Bəbe.

16 Adi mesi ole də ra ne je ki maji ti taa taa, ə maji kadi ikayi ne maji je ləsi ki madi si je tə. Tadə kadi-kare je ki be kin ə, maji ta kəm Luwə ti.

17 Maji kadi itəli rəsi go njé kər nəsi je ti, ə iləi dəsi gin təgi ti ləde. Isi indəi kəmde gosi ti ki dəkagilo je pəti, tadə Luwə a dəji-de kadi əji-e go kində ki isi indəi kəmde gosi ti kin kade oo. Be ə, re itəli rəsi gode ti ningə, a rai kilə ləde ki rənəl. Re e be al ə, a rai kilə ləde ki 6a ta, adi ne ki a ra səsi maji me ti noo goto.

18 Əli ta ki Luwə ki mbata ləje. Ji gər ay njay kadi meje uwə-je ki ta də ne madi ti al. Təki rəjeti, ndigi ləje e kadi pa njiyəje maji ki dəkagilo je pəti.

19 M-dəji səsi ki ngamem ba pəti kadi əli ta ki Luwə ki mba kadi m-təl m-re dansi ti gogi kalangi ba.

Kuwə ji-naa

20 Luwə ki nje kadi lapıya, adi Jəju Kirisi j taa dan njé koy je ti ki go rəbi məsi kilə mindi ki a to ratata. Kirisi ki e Bəbe ləje, e ki e nje kul ba ti je ki bo.

21 Kadi Luwə ka kin ra adi asi rai kilə ki maji par par, mba kadi irai ndigi lie. Kadi ində kilə ra ki nəl-e

---

✧ 13:12 Jə 19.17, 20

meje ti ki takul Jəju Kirisi. Ningə kadi dije piti-e ki dəkagilo je, ki dəkagilo je! *Amen!

²² NGakom je, m-dəji səsi kadi itaai ta kilə dingəm me naa ti kin ki kisi dɔ ti. Təki rəjeti, makitibi ləm ki m-ndangi m-ilə-n m-adi səsi wa ka, ngal ngay al tɔ.

²³ M-ge kadi m-əl səsi madi igəri təki ngokɔ je ki me kadi-me ti Timote tɛɛ kəy dangay ti[☆]. Re re kalangi ingə-m ə, m-a m-aw sie naa ti kadi m-o səsi.

²⁴ Irai lapiya njé kər nɔsi je, ki njé kaw-naa je pəti. *Njé kaw-naa je ki dɔnangi Itali ti ka uwəi jisi tɔ.

²⁵ Kadi me-maji lə Luwə e səsi naa ti pəti.

[☆] 13:23 Knjk 16.1

KĒLƏ-MĪNDĪ KĪ SĪĞĪ

New Testament in Bedjond (CD:bjv:Bedjond)

copyright © 2011 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Bedjond

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2011, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Bedjond

© 2011, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2021-11-01

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files
dated 29 Jan 2022
a4f34a03-c89e-55e0-bc3f-22f7829df823